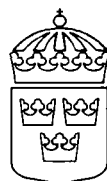

Konstitutionsutskottets yttrande

1991/92:KU2y

Förtroendenämndsverksamhet inom hälso- och sjukvården, m.m.

1991/92
KU2y

Till socialutskottet

Till socialutskottet har hänvisats proposition 1991/92:148 om förtroendenämndsverksamhet inom hälso- och sjukvården, m.m. Förslaget innebär att den verksamhet som förtroendenämnderna inom hälso- och sjukvården har bedrivit enligt en särskild lagstiftning sedan år 1980 nu läggs fast i ny lag. Verksamheten föreslås utvidgad till att omfatta även folktandvården. Vidare föreslås att även inom den kommunala hälso- och sjukvården skall finnas nämnder med motsvarande uppgifter som inom landstingens hälso- och sjukvård. En kommun inom ett landsting skall dock kunna överlämna denna uppgift till landstinget om kommunen och landstinget är överens om detta.

Socialutskottet har beslutat att från konstitutionsutskottet inhämta yttrande över en motion som väckts med anledning av propositionen, nämligen motion 1991/92:So28 av Gullan Lindblad (m).

I motionen framhålls att till ledamöter i förtroendenämnd inte bör väljas personer som sitter i landstingsstyrelse/ förvaltningsutskott, direktion, kommunstyrelse eller socialnämnd. En sådan begränsning behövs för att vidmakthålla en så stor integritet och frihet som möjligt för förtroendenämndsledamöter. Motionären yrkar att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om valet av ledamöter i förtroendenämnd.

Utskottet

Av propositionen (s. 13) framgår att de aktuella nämnderna skall förmedla information och ge stöd och hjälp i olika former till patienter. Nämnden skall verka för att patienternas rättigheter tas till vara och deras integritet skyddas. Den har även till uppgift att för de ansvariga påpeka eventuella behov av resurser inom ett visst område. Erfarenheterna från den hittillsvarande verksamheten med förtroendenämnder har enligt propositionen visat att den varit värdefull och fyllt ett behov. Enligt föredragande statsrådet verkar nämnderna nära vår-

den och kan hjälpa till att på ett informellt, snabbt och smidigt sätt lösa olika problem som kan uppkomma vid den enskilda människans kontakter med hälso- och sjukvården.

Enligt propositionen har klagomål som inte faller under patientförsäkringen liksom förfrågningar från patienter och anhöriga inte sällan sin grund i missförstånd eller bristande information till den enskilde. En ytterligare kontakt med personalen kan många gånger vara tillräcklig för att komma till rätta med problemet. Problem kan också lösas genom att en missnöjd patient hänvisas till en annan läkare eller genom att fortsatt vård ges på ett annat sjukhus. När personalen inom vården av något skäl inte själv kommer till rätta med patientens klagomål har de aktuella nämnderna en viktig roll som förmedlare av kontakter och information. Genom sin ställning har nämnderna också goda möjligheter att på det lokala planet ta initiativ till eller annars verka för de ändringar inom vården som bedöms erforderliga. Fr.o.m. 1986 har hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd fått möjlighet att till sjukvårdshuvudmännen överlämna ärenden som rör klagomål över brister i kontakten mellan patient och hälso- och sjukvårdspersonalen eller något annat liknande förhållande, då det är uppenbart att någon disciplinär åtgärd inte kan komma i fråga.

Frågan om de s.k. fakultativa specialreglerade nämndernas — bl.a. hälso- och sjukvårdsnämndernas — ställning i landstingen behandlades i förarbetena (prop. 1990/91:117 s. 39 f.) till den nya kommunallagen (1991:900). Enligt regeringens mening hade utvecklingen nått det stadiet att alla kommuner och landsting borde ges möjlighet att organisera sin verksamhet på ett friare sätt. De borde således själva kunna bestämma hur de ville fördela sina uppgifter på olika kommunala nämnder. Detta synsätt byggde på en stark tilltro till kommunernas och landstingens förmåga att ta ansvar för de samhällsuppgifter som statsmakterna hade tilldelat dem. Regeringen underströk vikten av att kommunerna när de väljer organisationsform för den specialreglerade verksamheten särskilt beaktar att myndighetsutövningen ställer särskilda krav i fråga om kompetens och integritet. Mot bakgrund av att uppgifter från olika verksamhetsområden skulle kunna läggas samman i en och samma nämnd framhölls att man inte skulle behöva befara att det uppstod oförenliga myndighetsroller. Tvärtom underströks att det är en normal uppgift för ett politiskt organ att göra avvägningar mellan olika samhällsintressen. För att förhindra att vissa sinsemellan svårförenliga funktioner läggs inom en och samma nämnd togs en bestämmelse i detta avseende in i kommunallagen.

Den nya kommunallagen innehåller i huvudsak samma valbarhets hinder som tidigare gällde. Enligt 4 kap. 6 § kommunallagen är den som är anställd hos en kommun eller ett landsting för att ha den ledande ställningen bland personalen inte valbar till fullmäktige eller nämnder. Vidare gäller valbarhetshinder för förvaltningschefer i fråga om uppdrag i nämnd inom det egna ansvarsområdet. I förarbetena (prop. 1990/91:117 s. 59) underströks att det i första hand ankommer på de politiska partierna att vid nomineringarna bedöma lämpligheten i olika avseenden hos kandidaterna till kommunala uppdrag.

Genom den nya kommunallagen har förvaltningslagens regler om sakägarjäv, intressejäv, ställföreträdarjäv, ombudsjäv och delikatessjäv gjorts tillämpliga i hela den kommunala förvaltningen. Dock har införts vissa särregler som bl.a. gäller då ärenden först handläggs i en nämnd och sedan i en annan nämnd. I 6 kap. 27 § andra stycket kommunallagen stadgas således att delikatessjäv inte skall anses föreliggande enbart på grund av att den som handlägger ett ärende hos en nämnd tidigare har deltagit i handläggningen av ärendet hos en annan nämnd. Särreglerna infördes bl.a. för att en förtroendevald som samtidigt har uppdrag i både styrelsen och en annan nämnd inte skulle kunna hindras från att delta i handläggningen av ett ärende i styrelsen, om ärendet tidigare har handlagts i nämnden. De ärenden som handläggs i styrelsen är dock sällan partsärenden i den meningen att de berör nämnden som sådan. Frågan om opartiskhet saknar enligt propositionen uppenbarligen i de flesta fall betydelse, och undantagsregeln i 6 kap. 26 § kommunallagen om bortseende av jäv bör då kunna tillämpas.

Utskottet får anföra följande:

Enligt propositionens förslag till lag om förtroendenämndsverksamhet inom hälso- och sjukvården skall för den hälso- och sjukvård och den tandvård som ett landsting eller en kommun ansvarar för enligt författningar finnas en eller flera nämnder med uppgift att främja kontakterna mellan patienterna och hälso- och sjukvårdspersonalen samt att åt patienterna förmedla den hjälp som förhållandena kräver. Något hinder mot att verksamheten läggs på redan befintliga nämnder finns inte.

De ärenden som handläggs inom ramen för förtroendenämndsverksamheten torde ofta vara av känslig natur. Det är därför särskilt angeläget att det inte förekommer någon omständighet som kan rubba allmänhetens förtroende för verksamheten eller för ledamöternas integritet. Konstitutionsutskottet vill i sammanhanget också erinra om syftet bakom bestämmelserna i 3 kap. 5 § kommunallagen som avser att förhindra att sinsemellan svårförenliga funktioner handläggs inom en och samma nämnd.

Det kan mot denna bakgrund — såsom också motionären framhåller — i och för sig ifrågasättas om det är lämpligt att till ledamöter i nämnder med förtroendenämndsverksamhet utse personer som också är ledamöter i sådana organ som anges i motionen.

Konstitutionsutskottet vill emellertid hänvisa till att den friare nämndorganisation som gäller sedan den 1 januari 1992 bygger på en stark tilltro till kommunernas och landstingens förmåga att ta ansvar för de samhällsuppgifter som statsmakterna tilldelat dem samt till att det i förarbetena till den nya kommunallagen understrukits att det i första hand ankommer på de politiska partierna att vid nomineringarna bedöma lämpligheten i olika avseenden hos kandidaterna till kommunala uppdrag.

Enligt konstitutionsutskottets mening talar mot den angivna bakgrunden övervägande skäl för att det inte införs sådana begränsningar i

fråga om valet av ledamöter till de aktuella nämnderna som förordas i motionen. Konstitutionsutskottet avstyrker således motion 1991/92: So28.

1991/92:KU2y

Stockholm den 7 maj 1992

På konstitutionsutskottets vägnar

Thage G Peterson

I beslutet har deltagit: Thage G Peterson (s), Hans Nyhage (m), Catarina Rönnung (s), Ylva Annerstedt (fp), Kurt Ove Johansson (s), Torgny Larsson (s), Ingvar Svensson (kds), Harriet Colliander (nyd), Ulla Pettersson (s), Inger René (m), Lisbeth Staaf-Igelström (s), Henrik S Järrel (m), Elvy Söderström (s), Björn von der Esch (m) och Christina Linderholm (c).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Johan Lönnroth (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.